

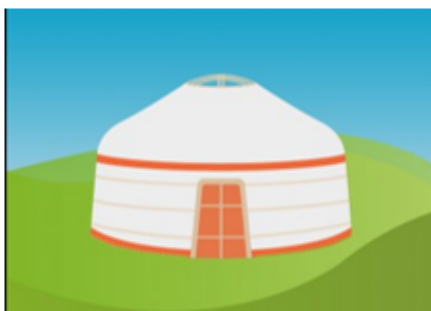
Үйл үгийн утга, бүтэц

Сурагчийн нэр: Эхэлсэн: он сар өдөр

Үйл үг: Хүн, юм, үзэгдлийн үйл хөдлөл, явц, байдлыг зааж, яав? яалаа? яасан? яаж?...гэх мэт “яа-“ язгууртай асуултад хариулагдах үгсийг үйл үг гэнэ. Үйл үгийн тоогоор үйл явдал бүтнэ. Үйл үгийг утгаар нь тусах, эс тусах гэж ангилна. Өмнөө заахын тийн ялгалын нөхцөлтэй нэр үгийг захирч чадах үйл үг нь тусах, захирч чадахгүй байвал эс тусах үйл үг болно.

Үйл үгийн хэл зүйн шинж, найруулгын үүргийг тодорхойлоорой.

Гэр

(Үлгэрийн төгсгөл)

...Ууган хүү нэгэн газар хүрч, хаалгаа босгон, хэрүүл уруулгүй амар жимэр сууж байтал өдөржин хурц нар төөнөөд, арай л шатаачихсангүй. Удаах хүү сараалжин ханаа дэлгээд, унтаж хэвттэл гэнэт ширүүн бороо асгаж, аянга эгээтэй л ниргэчихсэнгүй. Дараах хүү туургаа авч, хоргодон суутал, уулын үер урсгаад явчих шахав. Бас нэг нь дээврээ авч, дор нь амарч хэвттэл хуй салхи босож, хуу татаад хаяж гэнэ. Нөгөө нь толгой дээрээ

тооноо өргөөд сууж байтал шөнө болж, араатан чоно тал талд нь архиралдаж гэнэ. Униа боож, шовойлгон хоргодож суусан нэгийг хүйтэн жавар хайрч, хөлдүүс болгох дөхөв. Бага хүүд бүслүүрээс өөр юм үлдээгүй тул бүр ч хэцүү байжээ.

Тэгтэл нэг өдөр түүн дээр хана үүрсэн ах нь буцаад иржээ. Удаах ах нар нь удалгүй хаалга, тооно, унь, дээвэр, туургаа үүрсээр, ар араасаа цувран айсуй. Тийнхүү долоон хүү буурал эцгийнхээ гэрээс үгийн учрыг сая л ухаарч, түүнээс хойш үеийн үед өргөө цагаан гэрээ эвийн сүлд болгон дээдлэн хүндэлсээр амар сайхандаа жаргажээ.

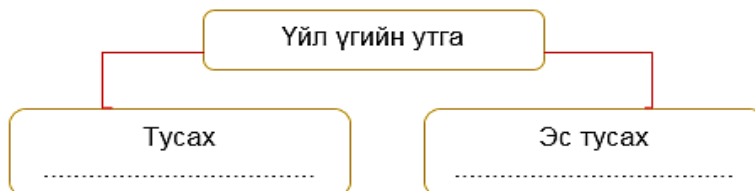
Алхам 1: Дээрх эхээс яав, яаж, яатал? гэх мэт асуултад хариулагдах үгийг цэгийн оронд нөхөж бичээрэй.

Хэн ?	Юуг?	1. Яав?	2. Яав?	Юу?	Хэнийг	3. Яав?	4. Яав?
ууган хүү	хаал-гаа	босгон	сууж байтал	нар	хүүг	 шатаачихсангүй	
удаах хүү	ханаа		унтаж хэвттэл	бороо аянга үер	хүүг хүүг	ниргэчихсэнгүй урсгаад явчих шахав.	
дараах хүү	туургаа	авч,		хуй салхи	дээв-рийг		босож
бас нэг нь	дээв-рээ	авч		чоно			архиралдав
нөгөө нэг өөр нэг нь	тооноо униа	боож шовойл-гон	сууж байтал	жа-вар	хүүг	, хөлдүүс болгох шахав.	
отгон хүү		хэцүү байв.					

Алхам 2: Яав? гэсэн асуултад хариулагдаж буй үгс ямар утгыг зааж байна вэ? Т3
Тайлбарлаарай.

- A. Үйлдэл, хөдөлгөөн
- B. Хүн, юм, үзэгдэл
- C. Шинж чанар

Алхам 3: Дээрх хүснэгтээс яав? гэсэн асуулт бүхий эгнээг ажиглаарай. Аль дугаарт тусгах, алинд нь эс тусгах үйл үг байгааг доор тэмдэглээрэй.

Алхам 4: Налуугаар бичсэн төгсгөлийн цогцолбор дахь үйл үгийг үүсмэл, үүсмэл бишээр нь ангилан бичлээ. Үүсмэл үгийг бүтцээр зааглана уу.

Үйл үг бүтэх ёс		
Үүсмэл		Үүсмэл биш
Дагаврын аргаар бүтсэн (Үгийн язгуур үндсэнд дагавар залгаж бүтнэ.)	Үг нийлэх аргаар бүтсэн (Хоёр өөр үг нийлж 1 юмыг нэрлэнэ.)	жарга буц ир үүр
цувар=	дээдлэн хүндлэх	
ухаар =		
дээдэл =		

Алхам 5: Үйл үгийн тоогоор үйл явдал байна. Тэгвэл өгүүлбэр бүрд хэдэн үйл явдал дүрслэгдсэнийг олоорой.

Хэн ?	Юуг?	1. Яав?	2. Яав?	Үйл явдлын тоо
Ууган хүү	хаалгаа	босгон	сууж байтал	2
Удаах хүү	ханаа	дэлгээд,	унтаж хэвттэл	
Дараах хүү	туургаа	авч,	хоргодон суутал	
Бас нэг нь	дээврээ	авч	амарч хэвттэл	
Нөгөө нэг	тооноо	өргөөд,	сууж байтал	1
Өөр нэг нь	униа	боож шовойлгон	хоргодож суутал	
Отгон хүү		хэцүү байв.		

Алхам 6: Үйл үгийн хүүрнэсэн эхэд гүйцэтгэх найруулгын үүргийг тайлбарлаарай. Дараах тайлбарыг гүйцээнэ үү.

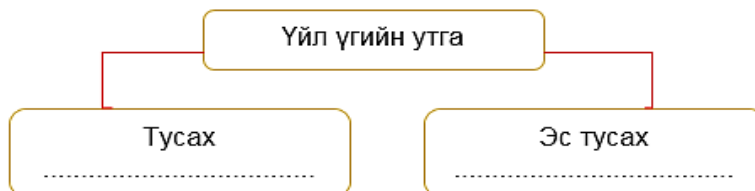
Үйл явдал нь юм, түүний хөдөлгөөнөөс бүтнэ. Үүний юм нь жинхэнэ нэрээр, хөдөлгөөн нь илэрнэ. Өөрөөр хэлбэл хүүрнэсэн эхийн хамгийн гол шинж болох үйл явдлыг бүтээдэг хамгийн гол хоёр үгийн аймаг бол жинхэнэ нэр, хоёр юм. Үйл үг нь холбох болон төгсгөх нөхцөлөөр хувилж, орон, цаг, зорилго, шалтгаан, шинж байдал зэрэг төрөл бүрийн нэмэлт утга, өнгө аясыг бүтээнэ.

Дууссан:онсарөдөр

Алхам 2: Яав? гэсэн асуултад хариулагдаж буй үгс ямар утгыг зааж байна вэ? Т3
Тайлбарлаарай.

- A. Үйлдэл, хөдөлгөөн
- B. Хүн, юм, үзэгдэл
- C. Шинж чанар

Алхам 3: Дээрх хүснэгтээс яав? гэсэн асуулт бүхий эгнээг ажиглаарай. Аль дугаарт тусах, алинд нь эс тусах үйл үг байгааг доор тэмдэглээрэй.

Алхам 4. Үйл үгийг олоод, тусах, эс тусах утгаар нь ангилж бичээрэй.

Нэгэн удаа хулгана фермийн эзэн нь хулганы хавх тавьсныг нь олж мэджээ. Тэр энэ тухай тахиа, хонь, үхэрт хэлж гэнэ.

Гэтэл тэд бүгд л “хулганы хавх гэдэг бол чиний л асуудал, бидэнд ямар ч хамаагүй” гэжээ. Удалгүй тэр хавханд могой орж баригдсан ба фермийн эзний эхнэрийг хазсан байна. Эзэн эхнэрээ эмчлэхийн тулд тахианы шөл хийхийн тулд тахиагаа нядлан шөл хийсэн ба удалгүй эхнэрийг нь эргэн ирсэн хүмүүст хоол хийхийн тулд хонио ч бас гаргажээ. Эхнэр нь нас барсны дараа оршуулганд нь ирсэн хүмүүст зориулж үхрээ нядлан хоол хийв. Энэ бүх явдлыг хулгана ханын цоорхойгоор харж байсан бөгөөд аливаа зүйл хэн нэгэнд хамаагүй байх тухай бодон бодон байсан гэдэг.

Алхам 5. Дараах үйл үгийг ашиглан, өгүүлбэр зохиогоорой.

- мэдрэх
- ойлгох
- дуудах
- уриалах
- тайтгарах
- урсах
- сугарах
- суунаглах

Алхам 6: Үйл үгийн хүүрнэсэн эхэд гүйцэтгэх найруулгын үүргийг тайлбарлаарай. Дараах тайлбарыг гүйцээнэ үү.

Үйл явдал нь юм, түүний хөдөлгөөнөөс бүтнэ. Үүний юм нь жинхэнэ нэрээр, хөдөлгөөн нь илэрнэ. Өөрөөр хэлбэл хүүрнэсэн эхийн хамгийн гол шинж болох үйл явдлыг бүтээдэг хамгийн гол хоёр үгийн аймаг бол жинхэнэ нэр, хоёр юм. Үйл үг нь холбох болон төгсгөх нөхцөлөөр хувилж, орон, цаг, зорилго, шалтгаан, шинж байдал зэрэг төрөл бүрийн нэмэлт утга, өнгө аясыг бүтээнэ.